

Méltányos használat

A szerzői jogi törvény (17 U.S.C. § 107) méltányos használatról szóló elvének meghatározása nehezebb, mint gondolnánk.

Időről időre olyan esetekkel találkozom, amikor valaki a *méltányos használat* (fair use) elvére hivatkozva sérti meg valaki másnak a szerzői jogait. A „méltányos” szó hétköznapi értelemben sajnos olyan jelentésekkel is bír, amelyek különböznek a „méltányos használat” kifejezés jogi értelmétől.

A törvény nem rendelkezik arról, hogy azokat a felhasználói engedélyeket, amelyeket visszataszítónak találunk vagy erkölcsileg elítélünk, figyelmen kívül hagyassunk, amennyiben ez méltányos. Egy bíróság a következőképpen írta le a méltányos használat elvének alkotmányos alapját:

A méltányos használat kiváltságának alapvető igazolása abban az alkotmányos szándékban fedezhető föl, amely a szerzői jogi védelmet egyáltalán lehetővé teszi, tudniillik „a tudomány és a hasznos művészetek haladásának támogatására” (USA Alkotmány, I. Cikk, 8§/8)... ennek a célnak a megvalósítása érdekében „a szerzői jog megsértésének ügyében eljáró bíróságoknak időnként a szerzői jog birtokosának legmagasabb anyagi megtérüléshez fűződő érdekét alá kell rendelnie annak a magasabb rendű közérdeknek, ami a tudományok, a művészet és az ipar előremozdításához fűződik” – Rosemont Enters. kontra Random House, Inc., 366 F.2d 303 (2d Cir. 1966), cert. denied, 385 U.S. 1009 (1976).

E szerint a megfogalmazás szerint a méltányos használat *kiváltság*, nem csupán védekezés. Azt a jogunkat, hogy szerzői joggal védett műveket bizonyos célokra felhasználjunk, az alkotmánynak ugyanaz a mondata biztosítja, amely egy szerző számára lehetővé teszi, hogy művét szerzői jogi védelem alá helyezze.

A méltányos használat elvét a kongresszus törvénybe iktatta (Copyright Act, 17 U.S.C. § 107), hogy világossá tegye, mely felhasználási módok tekinthetők méltányosnak. A törvény a következő felsorolást tartalmazza:

„olyan célokra, mint a műbírálát, a magyarázat, a híradás, az oktatás (beleértve tantermi használatra több másolat készítését), a tudományos célok vagy a kutatás”.

Amikor az „olyan célokra, mint” kifejezést látjuk egy jogszabályban, vitára készülünk fel. A törvényhozók nyilvánvalóan nem sorolhatták föl az összes lehetséges célt, tehát a kérdés az, hogy milyen további célok felelhetnek meg a mintának? A kongresszus négy szempontot adott meg annak megállapítására, hogy a felhasználás az adott esetben méltányosnak tekinthető-e:

1. A felhasználás jellege és célja, ideértve azt is, hogy a felhasználás üzleti jellegű vagy nonprofit oktatási célú. A híradás, a tudományos kutatás és az oktatás például az előnyben részesített méltányos felhasználás körébe tartozik. Az üzleti célú felhasználás nem támogatott.
2. A szerzői jog által védett mű jellege. A törvény általában szükségesebbnek tartja a tényeken alapuló

művek, mint a szépirodalom terjesztését. Amennyiben a nyelvi megfogalmazás másolását a mögöttes tényanyag terjesztése érdekében engedélyezni kell, a másolás könnyebben igazolható.

3. A felhasznált rész mennyisége és fontossága a mű egészéhez viszonyítva. A méltányos használat kevésbé helytálló, ha egész műveket vagy legértékesebb részeit másoljuk.
4. A használat hatása a mű feltételezhető piacára vagy értékére. Ha a mű másolása megakadályozza a szerzői jog tulajdonosát abban, hogy haszonra tegyen szert belőle, még abban az esetben is, ha csupán a lehetséges haszonról van szó, a másolás kevésbé igazolható. Ez a szempont a méltányos használat oldalára billentheti a mérleget olyan esetekben, amikor a műnek nincsenek más ismert példányai, amikor a tulajdonos személye nem azonosítható, vagy amikor nincs olyan valós piac, amely a mű értékesítését lehetővé tenné.

Önmagában e szempontok egyike sem meghatározó, a bíróságoknak „a különböző érdekek figyelmes mérlegelésével” kell elemeznie őket (Financial Information, Inc. kontra Moody's Inv. Serv., 751 F.2d 501 (2d Cir. 1984)). Ehhez hasonlóan, amikor valakinek meg akarjuk sérteni a szerzői jogait, az „érdekek figyelmes mérlegelését” magunknak is el kell végeznünk. Fontoljuk meg, hogy célunk elég hasonló-e a törvényben felsorolt célok egyikéhez, és vegyük sorra a szempontokat, megvizsgálva, hogy az adott szempont kedvez-e nekünk. Ha nem győződünk meg róla, hogy átjutottunk a méltányos használat rostáján, ne sértsük meg a szerzői jogokat. Amennyiben nyílt forrású programokat használunk, mint amilyen a Linux, a méltányos használat kérdése általában nem merül föl. A nyílt forrású programok terjesztési engedélye mindenkinek mindenhol mindenféle elképzelhető célra biztosítja a program másolásának, módosításának, terjesztésének (eladásának vagy ingyenes továbbadásának) a jogát, valamint a hozzáférést a programkódhoz, amely mindezt lehetővé teszi. A szerzői jog birtokosa mindenkit felhatalmaz, így nem szükséges a méltányos használat elvére hivatkoznunk. Megint egy szempont, amely szerint a szabad és nyílt kódú programok jobbakképpen a jogdíjas programoknál. Jogdíjas program esetében győződjünk meg róla, hogy jó érveink vannak a felhasználás méltányosságára mellett, ha bármi olyat teszünk, amit a felhasználói engedély nem tesz lehetővé. A szabad és nyílt forrású programok esetében élvezzük a teljes körű méltányos felhasználási jogot.

Linux Journal 2002. augusztus, 100. szám

Lawrence Rosen

(www.rosenlav.com) magángyakorlatot folytató jogász. A Nyílt Forrás Kezdeményezés ügyvezető igazgatója és jogtanácsosa (www.opensource.org).

A jogi tanácsadás megfelelő kerete egy jogász-ügyfél kapcsolat, amely egy adott helyzet minden tényállását figyelembe veszi, és a helyileg érvényes jognak felel meg. Bár ezt a cikket egy jogász írta, a benne foglalt adatok nem helyettesíthetik az esetre szabott, bejegyzett jogásztól származó tanácsadást.